

تَوَلَّى كَيْسَرُ مَكْمُورٌ زِيَارَتَهُ

اِسْتِثْنَانُ بُول

سنه ۱۰۵۰

۵۰ غروش

.....

پوسته اجرایی

۱۰ غروشدر

لسخه سی

۵ غروش

.....

پوسته اجرایی

۴۰ پاره در

شَهْرُ اَمَانَتِی مُحَمَّدِ عَلَی

شهر امانتی طرفداره آبره بر نشر ارنور

اِحْصَاءِیَّاتٌ قِسْمِیَّةٌ

استاتستیک مباحثی

ایچون نفوس مقداری بیلمک چالیشملارد . رومالیر
تخریر نفوسی عادت ایتملردی . روماده (سانسور) ک
یعنی حاکم حضورنده بو تعداد نفوس ۶۹ دفعه تکرر
ایتملرد ؛ معین معبردرده تولداتی ، سن رشنه وصولی ،
ووفیاتی قید ایتملردلردی .

قرون وسطادده استاتستیک ایشلری معلوم ایدی .
اشکاتره قرالی (فاتح کیوم) ک « دومسده ی یوق » ی
استاتستیک سبجی یاخود اجمالی صنفنه داخل اولایلدیکی
کبی داها اول امپراطور « شارلمان » ک امریله یاپیلان
بعض جدولارله سوکرادن مفرداتی متعدد سجلات
وجداولاک برچوق نمونه لرینه مرکزی و غربی اوروپاده
تصادف ایدیلیر . بونلرک محتوی بولونقلری مواد استاتستیک
ساحه سینه بلااعتراض کیرمکه برابرنازمنه قدیمه نک ونده
قرون وسطانک کیلری تدقیقه علمی اساسلار اوزرینه
واحصایانک طبیعت علمیه سینه مستند قطعی فکرلر بواق
قابل ده کلد . بونلر داها زیاده علمسز عملیات قیلندن ،
احوال و ایجاباتک تولید ایتدیک تصادفی لزوملر اوزرینه
دوشونولش فقرات نوغندندر . علمی جهته کلنجه داها
چو جوقاتی دورمسنده بولونان بوحال ، اونو تصور و احاطه
ایده نک طرز تطبیق ، فعلاً تطبیق ایده نک دقت و اهتمامی
و تدقیق و تفحصنه دوام ایده نلرک حسن نیت و اراده سینه
کوره آزویا چوق موجب منوئیت اولور . انتظام ایله
وقوفک عمومی صورتده حکمران اولماسی استاتستیک
تعضی ایتدرر و قطعی اولارق و بر دیک معلومات -
باشلانغیجلارنی کوستردیک و جهله - کیت کیده علمسز
بر عملیکدن قورتلور .

ملکتمزده نظریاتی هیچ تعمیم اتمه مش و تطبیق اتمده ،
لایق اولدیغی اهمیتله غیر متناسب ، نقصان بر طرزده
باشلانغی اولان استاتستیک فننه دائر مجموعهمزده بعض
بخشلر درجی لزومی عدا ایتدیکمزدن بو صاییدن اعتباراً
باشلابورز .

ماخذمز فرانسه ده صنایع و معاشی واعاشه نظارتی
کاتب محمودیسی ، « غاند » دارالفنونی حوجالردن موسیو
« آرمان زولهن » ک (نظری و تطبیقی استاتستیک اساسلری)
عنوانی اثریدر .

بوصاییده استاتستیک مختلف مفهوملارنی ، بر تارخیچه
یاغی صورتیه ایلاک بحث اعتبار ایتدک .

استاتستیک مختلف مفهوملری

۱ - استاتستیک شکلی

علمانک استاتستیک حقنده حاصل ایتدکلری مفهوم
زمان کچدیکه ده کیشمشدر . بوندن دولانی استاتستیک
مجل بر تارخیچه سنی یاغی و اولجه ناسل آکلاشیلوب
صوکرادن حقیقه علمی بر طرزده تعریفه ناسل کچدیکنی
بیلمک ضروری اولسه کر کدر .

قرون وسطا کبی ازمئه قدیمه ده ده حکومتلرک امریله
یایلمش استاتستیک آتارینک متعددمثالنه تصادف ایدیلیر .
مثلا اسکی مصر بوتون عالمه رئیسارنی قید ایتدیرمش ،
« زوده » اهالیسنک تخریر نفوسی یایدیرمش ، چین
اراضیسنک دفترنی چقار تیدیرمش ، اسکی یونانیلر کاه
اهالی آراسینده اراضی تقسیمی کاه ویرکی اساسلرینک
تبیق و بعضاده وطنداش عددینی واقامت شراطنی تعیین

۳ — مملکتک طرز اداره‌سی ؛ ۴ — مؤثر سبب .
 بودردنخی بشکار ایکی به آرلیر . برخیسی اساسی
 تشکیل ایدن انساندرکه بوجکم واداره ایدن عضودر ؛
 ایکنجیسی متوسط آلتدرکه بوده ایکی به اقسام ایدر :
 بری دیری اولاندر ، ناظرلر و حاکمکرکی ؛ دیگر
 جاد نوعنددر پاره کی . بوراده اردو وسیرسفائده
 موضوع بحث اولاییلر . بوقصیلات ایله اسکی اصول تعلیم
 ایچنده شکلرک نهقادار تجسم ایتدیکی وعینی زمانده
 بواسولک شیعدیکی استاتستیک غایه لری به موافقه نهقادار
 یاقلاشدینی کورولور .

« قورینغ » ک درسلی طلبه‌سی طرفندن طولاناراق
 بالآخره نشر ایدیلش و بونولر آلمانیا ده متعدد بروفسورلر
 طرفندن تعقیب اولونمشدر . بو اصول تنظیمی ایلری
 کورتومک و دولترک سیاسی اقتصادی نقطه نظر دن تصویرینی
 ایلریمتک فضلی « آشنوال » عائددر .

* *

اولا (ماربورغ) و سوکرا « غوتینکن » دارالفنوننده
 درس ویرن بروفسور « آشنوال » [۱۷۱۹ — ۱۷۷۲]
 « قورینغ » ک اثرلرینی دوام ایتدیردی ؛ فقط « واغنه » ک
 ادعائه نظراً استاتستیکه تام بر استقلال و بردی ، اولک
 حدودلرینی و موضوعنی داها قطعی صورتده تخیل ایتدی ،
 اونی تمامیه موافق بروصف ایله خلقلک آکلایه یله جکی
 شکله قویاراق داها کنیش بر ساحه یه سوق ایلدی ،
 و کندندن اولکیلره نسبتله داها این طرزده استاتستیک
 سیاسته داها صیق مناسبانه باغلادی . آلمان متبحرلری
 « استاتستیک پیری » لقبی مکافاة اولاراق انجی بو
 (آشنوال) و ویره ییلدیلر . فقط بونده مبالغه واردر .
 (آشنوال) بولقبه اسماً مالک اولمشدر فقط علم جهتیله
 ده کلدر . تحریرسده اکر بر فائده ملحوظ ایسه ، بوعلمک
 اساسلرینی ۱۸ نجی قرنده آلمانیا ده آرامقدنسه داها ۱۷ نجی
 قرنده انکلتزده بولمق قایلدر .

ایلمک دفعه (آشنوال) بواساتستیک کله سنی ایتالیا انجی
 (ستایستا - Statista) دن المنس و ۱۷۴۹ ده نشر

عصری دولت شکلی تأسس ایدنجیه اونی ترکیب ایدن
 و ترقیانه مدار اولان بوتون عصرلری حقینده ایدمایدیلن
 دوغرو معلوماتی برلشدیرمک احتیاجی تدریجاً حس
 ایدیلدی . نفوس مقداری ، اوردو ، مالیه ، صنایع ،
 تجارت مادهلری اودور تأسسک استاتستیکجیلرینی مراقلی
 بر حالده تدقیق و تفحصه سوق ایددن نقطه لردر . بوکون
 بیله استاتستیکک العمومی صورتده بحث ایتدیکی مادهلر
 ینده بونلردر ، فقط باشقه بر فکر وتلقی ایله یامقده در .
 ۱۶ نجی قردنبری استاتستیک ووزینه یازار یازان مؤلفار
 هرشیدن اول دولتی و اولک منابعینی طامعینی و بیامعینی
 هدف اتخاذا یتیشلردی . وجوده کتیر دکاری اثرلر
 توصیفی بردولت عامی اولوب بوتون عضولر و عصرلر
 بالذات دولته عائد کورولوردی . دولتک موفقیت و اقبالینه
 اهالی واسعه اولدینی حالده یایلان تدقیق بالذات اهالی
 ایچون ده کلدی . بودور آثاریه کیردن بعض نمونه لر
 واردر . فقط اولنلری کوزدن کچیردن برادام زمانینی
 نظر دفته آلماسه استاتستیکه متعلق بر کتاب او قودیفندن
 شبهه ایدر .

سیاسی اقتصادی توصیفات ایله دارالفنون درسلی
 شکلینده ، اصولی برطرزده اولمق اوزره ایلمک منتظم
 مظهرلری اورتایه قویان ذات ، مشهور حکیملردن
 (هلمشتاد) دارالفنونینده بروفسور « هیرمان قورینغ » در
 [۱۶۰۶ — ۱۶۸۱] . اتخاذا ایتدیکی اصول کندی تعریفی
 وجهه (ناصل) ؟ دن باشلا بوق سوکرا تثبیت ایدیلن
 مادهلک عمل و اسبابی معاینه ایتمکدر . بروفسور « قورینغ » ک
 دیدیکینه کوره هر دولتک وضعینی اطرافیه طامعینی ایچون
 آتیدکی دوت سبیلری بیلیمک لازمدر :

۱ — روحه ، جسمه ، و ثروت عائد اولان .
 بوسولک سبیده اموال منقوله ایله غیر منقوله نی آیرمق
 لازمدر ؛ بونلر میانینده اراضی ده موجوددر ؛

۲ — علت غاییه ، یعنی اهالینک عفت و استقامت
 بولنی تعقب ایله مرفه یاشایه بیلدکاری و کافی درجه ده
 وسائط معیشته مالک اولدقلری ؛

ابتدیی مهم اثرنده قولاً تشدد . بوزانك نظر دقتی جلب
ابتدیی نقطه كوزلر مذك او كندن كچن وقایعك بعضاری
رفاه وسعادت عمومیه یی ، سیر وحر كتنی تسریع یاخود
بالعكس كچكدرمك صورتیله ، علاقه دارایدرد . بوحادثات
دولتك حقیقه شایان دقت اولان کیفیاتی تشکیل ایدر
وبونلرك تدقیقی استاتستیک تماماً خصوصی ساحه سی
وجوده كتیرد . دولتك منافعی داخلی وخارجی اولمق اوزده
ایكیدر ؛ ثروت عمومیه یی آرد بر مق ، اهالی یی انقیاد
وتیقله سوق ایتمك ، علوم وفونی ، صنایعی وتجاری
حمایه واعلا ایلك داخلی منافعه عائددر ؛ اتقاقلر وخارجی
مناسبات دوله ایسه خارجی منافعی تشکیل ایدر .

بو حوالده (آشنوال) ه كوره استاتستیک دولتك
بر تعریف وتوضیفدر وصرف توصیفی بر علمدر . قواعد
عمومیه یی توفیقاً نظر مطالعه ای آلمان وقایع وحادثاتك
مشیت وتجلیاتی قانونلری تیعمیق ایله بونلردن بر نتیجه
چقارمق وبرشی استدلال ایتمك (آشنوال) كه عقیده
كز . اولك حریص اولدی یی جهت دولت آدمایی داها
یوكسه كه درجه ده سیاسی تمكین وتفكر كره ایصال ایچون
تدقیق عنصرلریك مقایسه سی دائره مندن دیشاری چقماز .
بونكه رابر (آشنوال) ، حائر اولدی یی وضوح
وایحازی وكشفلر بنده كی دقتی ایله حقیقه بر نموده در .
وبوتون لسانلره ترجمه ایدیلش اولان اثری استاتستیک
كه سینك معناسینی علله طایفیدر مش ، وباشلی باشینه
بر مکتب اولارق اولك استاتستیک تلقیلری اوزون سته لر
حاکم قلمشدر .

صو كرا (آشنوال) كه الصادق شا كردلریندن ،
« غوتیككن » دارالفنون » اعتباریله خلی « لوفون
شاوزدر » كلور . بوزات سلفینك دولت نقطه نظریندن
جالب نظر وشایان اهمیت كوردیكی استاتستیک اشیاو كیفیاتك
هر حالده زمان ومكان ایله ایجابات مختلفه ایله ده كیشن
شیلر اولدی یی ، وبوكون اهمیتی اولمایان بر شئك یازین
بك مهم بر حقیقت كوسترمك امكانی نظریه سی یی اورتایه
قویور . او حالده علمی بر محك تمیز بولارق اوكا كوره

استاتستیک وظیفه وحدودی صورت قطعیه ده تعیین ایتمك
لازمدر . بو ادعا ۱۸ نجی قرنك نهیلرینده ، دولتك
« قوت » و « منابع » ی كهلری ایله ظهور ایدور .
دولتك قدرت وشو كینه تعلقی ایدن هر شی ، یعنی
طوبراغینك كینشلسكی ، نفوسی ، زراعتی ، تجارتی ،
صنایعی ، تجاری كهیچیلکی ، قارا وده كز حرب قوتلری
استاتستیک ساحه مخصوصه سینی تشکیل ایدورلر .
« فون شلوزدر » بوقوتلری « vires » یعنی یكدیكری
ایچنده متعدد حلقه لر كی نقطه مركزیه یه مربوط قوا ،
تعیمیله ، طبیعی یاخود كسی [انسانلر ، اراضی ، منافعی
طبیعه] اشكالینده طامش و « vires-unitac-agknt »
جهله سیله بر بڑی كلدن شو آكلادیغمز قوتلری ،
ایكینجیدن حكومتك شكلی وعضولری ، اوچونجیندن ده
حكومت واداره یی مراد ایتشدر .

« قورینغ - آشنوال - شلوزدر » مکتبك تأسیس
واكش - افندن اول ابتداء آلمانیاده و آوروپانك
یویوك رقمسینده ، صو كرا ده انكترده ده ، خصوصی
استقامتلی استاتستیک اوزرینه تأثیر یان علمی جریانلر
حاصل اولدی . « سیاسی حسابچیلر » ده نیان بوزمره
مکتبك صلاحیتدار ممثللری « غراوند » و « پتی »
ایدیلر (۱۶۲۰ - ۱۶۸۷) . بونلرك طوبدی یی اصول
رقلر اوزرینه مطالعه اساسی ایدی ، فقط اودورده
استاتستیک تحریات وتدقیقایتك نرم بوكون آكلادیغمز
طرز ومعنا ده اجراسی نادر ، چوق بهالی واكثریا
امكانسز ایدی ، تخمین حسابلر ونسبتلر استعمالی بعضاً
الده كی رقلرك كفا تسمز لكیله قاریشیق بر طرزده نقصانلری
ثورتمك وتلافی ایتمك یولینه كیدیلبردی . بو حسابچیلرك
اصولی انتقاد ایدیلر وحقی استهزایه معروض قالبردی ،
فقط نرم شیمدیكی طرز اشتغاللر نقطه نظریندن بو ارقام
اوزرینه مستند اصول صوك درجه ده شایان اهمیتدر ،
چونكه مكملیتی وخصوصاً وقعه وماده به انطباق اعتباریله
« آشنوال » كه صرف توصیفی اولان علمینك یرینه
ایلریده بوكچه جكدی .

استاتسٹیک خلاصہ معناسی «ہتی» نك حساب سیاسی (پولیتیکل آریمتیق) عنوانی اثرینك [۱۶۹۱] مقدمہ سیدہ بولونور . بوذات دہرک : «ہم اصولم ہنوز تمامیلہ ایشیامش دہکادر ؛ ہن یالکیز قیاسی یاخود مبالغی الفاظ وکائی آلاجنی یردہ فیکری عیدلر ، وزنلر و مقیاسلرلہ آکاتمق ، حسیاتی و آراء و افکارکی و بردہ انسانلرک متحول مراق میلانلرینی بر طرفہ براقارق و یالکیز مادی دلایلری آلاق علک واسبابی طبیعت اوزریندہ کورولہ چک صورتدہ تأسس ایش سبیلرہ اعتبار ایتک ایستہدم .

«ہتی» دن اول «جون غراونت» [۱۶۶۲] لوندہ شہرینك و فیات دفترلری اوزرینہ مستند غریب تحریات اجرا ایدہرک نتیجہ سینی اووقتلر شہردہ تأسس ایدہن «جمعیت قرالیہ رو وایال سوسیہتی» ہہ تقدیم ایلشدی . ارکک دوغومینك قیز دوغومیہ فائق اولدینی اوزہرینہ ایلک دفعہ نظردقی جلب ایدہن بو آدمدی . بوندہ بولدینی نتیجہ نك نسبتی ۱۴ عددینك ۱۳ عدیتہ نسبتی ایدی کہ $\% ۱۰۷$ ایدہر . شیعدیکی استاتسٹیک ایسہ بونی تقریباً $\% ۱۰۵$ بولیور . بو نسبت «غراونت» ک حسابلریندہ حقیقتدن اوقادار اوزاق قالمادیغنی کوستر . کذا تولوم عددینی یاش اعتباریلہ حساب ایدہرک و فیات مقدارینك یاردیمیلہ صاغرک عددینی ییلیمک ممکن اولدیغنی کوستردی . ہیئت شناس «ہالہی» ک [۱۶۵۶-۱۷۴۲] (برہسلای) شہری ایچون ۱۶۸۷-۱۶۹۱ سنہلری آراسیندہ «غایار نومان» ک دوغوم و تولوم جدوللری اوزرینہ مستند ایلک تولوم جدولینی یاقق میلہ عینی اصول و مکتبہ ربط ایدیلہ ییلیر . حیات سیفورتاسی و سنہلک تقیسلرلہ متعلق صوکرکی حسابات ایشلریدہ بوالک تجربہلردن تشعب ایتشدہر ؛ بونلر بالخاصہ هولاندا و انکلتہر دہ انکشاف ایتدیلر . «ژاق ہرنونی» نك احتمالات حسابلری مساعیسی دہ بوزمانلرہ [۱۷۱۳] مصادفہر .

استاتسٹیک دولت منابع ثروت و قدرتینك آرزوق دوغرو برتوصیفی یرینہ عددلر اوزرینہ مؤسس اولماسی ، بالخاصہ «یوحان پتہر سوسمیلخ» ک ۱۷۴۱ دہ نشر ایتدیکی اثرینی متعاقب قطعی بر حرکت کوستردی . بو اثرک سرلوحہ سی «نوع بشرک تنوعدکی نظام الہی قدرت الہیہ نك بدیی برہانی، الخ» ایدی . مؤلف ، روسیانک یاش یسقاپوساق سجالانہ مستقلاً استناد ایدہن بو اثرینی ، قاردیناللر مجلس اعضاسندن بولونمق حیثیلہ قولایقلہ ترتیب ایدہ ییلمشدر . تدقیق ایدیلہ مش مادہلرہ مستند و چوق زنکین اولان بو اثرک قیمت علمیہ سی مناقشہ قبول ایچر ؛ مؤلفک اراہ ایتدیکی ۲۱ ارکک و ۲۰ قیز دوغومی نسبتلہ عینی زماندہ ہر ایکی جنسک ہولمہ دوریندہ مساوی عدددہ اولمالریندن «سوسمیلخ» آنجق برقادین اتمق نظام الہیسی نتیجہ سینیہ وارپور . «سوسمیلخ» ک بوتون اثری بویوک عددلردن استفادہ ایتک ، اولنلردن حال طبیعی یاخود قانونی افادہ ایدہن عمومی میللری استدلال ایلہ الوہیتک طلب ایتدیکی بوقاونلک حرکت متعادلہ سینیہ ضد و میان اولان مانعہلری کوسترمک و بونلرک الغاسینی ایستہ ممکن عبارتدر . بوذات بر تولوم یاخود ہولمہ مسألہ سینی الہ آلدینی وقت اولنک مختلف کورونوشارینی ، زمان ، مسافہ و خواص و کیفیات اولمق اوزہرہ دائماً اوچ مناسبت نقطہ سیندن تحلیلہ اعتنا ایدہر .

«سوسمیلخ» دیورک : «ویرین برانسان عددیندہ بر سنہدہ ٹولنلرک مقداری اوتہکی سنہدہدہ اوقاداردہ ؛ بوندن باشقہ . ویرین بر زمان مقداریندہ چوجوق ، کنج ، سن کال و اختیارلر ٹولوملری واردہ ؛ قادین ارکک ہر ایکی جنس علی الدوام بر نسبتدہ یاراییلرلر . بوتون بوشلرلرہ بر نظام موجود اولدیغنی و حتی فوق العادہ عظمتلی ، کوزدل ، و مکمل بر نظامک وجودینی قبول ایتہ لیدر . بو الہی نظامک حادثات بشردہ کی آثار مطابقتینی بولمق کوچ دہکلدی . فقط «قولومب» ک آمریقانی کشنی کچی بر یول کوستردن لازمدی . استاتسٹیک «قولومب» یدہ - سوسمیلخ ک یازدینی کچی -

يالكىز عاىد اولدقارى مملكت تابع بولوندىقلى شراىطى
طائىمقى مقصدىدىن عبارت دهكلدرنر . اونك ايتدىكى
شى منتظم صورتده عرض ايديش معلوماتى طوبلايلاق
بونارك ياردىمىله حيات بشريهك بعض وقايعى ايضاح
ايدىبىلمك وبو وقايعى اداره ايلهن قانونلى كوسترمكندر ،
بوترز تلقىنىك « آشنوال » ككىندن داها يوكسهك
و نتايج علميه اعتباريله داها ولود اولدىنى اعتراض
قبول ايتىز بر حقيقتدر .

(لوندرد) لك ثولو وخسته سجالاتىك مطالعه سىندىن
بو نظامك موجودىتى و حيات بشريك ديكر حادثاندهده
عموميتله شمولى نتيجه سىنى چيقارمش اولان « غراونت » دز .
« سوسمىلخ » لك اثرى پك بونوك براهمىتى حائزدر .
« آشنوال » لك توصيفى تدقيقه مقابل « سوسمىلخ » لك
ارقام و مقدار اساسىنى امامسى حد ذاتنده بونوك برفرقدرد .
بوس بوتون باشقادر . اونك « سوسمىلخ » لك نظريه سى
عندينده بوتون تحريات احصائيه و اوندهكى مواد و اشياء ،

